

El migjorner erudit: Francesc Camps i Mercadal, *Francesc d'Albranca*

Pilar Vinent
Servei de Política Lingüística
i Cultura Popular

Tot i que a hores d'ara podem afirmar que la figura i la trajectòria de Francesc Camps i Mercadal, *Francesc d'Albranca*, són conegudes a bastament a Menorca; des d'aquesta revista, amb motiu del centenari del premi de l'Ateneu Científic, Literari i Artístic de Maó de 1912 que Francesc Camps obtingué amb el seu treball *Folklore menorquí. De la pagesia*, volem sumar-nos a aquesta commemoració i dedicar un merescut article a divulgar la tasca de salvaguarda de la llengua i la cultura popular de Menorca que va dur a terme aquest incansable metge migjorner.

Francesc Camps i Mercadal (es Migjorn Gran, 1852-1929), conegut també amb els noms de doctor Camps i Francesc d'Albranca, deu aquest darrer sobrenom a l'indret on està situat el lloc de la Cova, on va néixer: el barranc d'Albranca. Quan acabà els seus estudis de Medicina, el 1878, instal·lat ja novament a Migjorn, inicià una vasta obra de gran transcendència intel·lectual i social que entronca amb l'anomenada Renaixença catalana i que reflecteix la seva ideologia regionalista, que el dugueren a defensar la identitat lingüística i cultural de Menorca.

◀ Francesc Camps i Mercadal
Es Migjorn Gran, 1852-1929
Foto cedida per Caterina Martí Camps

Fotografia extreta de l'exposició "Coneix la cultura popular" elaborada pel Consell Insular de Menorca el 2002, amb motiu de l'Any Albranca

Mogut pel seu esperit curiós i per l'estimació vers la seva terra, el doctor Camps s'interessà per un gran ventall de branques del saber, de manera que, a més de la seva faceta de metge, també coneixem el Francesc d'Albranca periodista, historiador, arqueòleg, etnòleg i filòleg.

Tanmateix, la seva obra més coneguda i difosa és la que fa referència a la recerca folklòrica, publicada en diversos articles apareguts en revistes com *Revista de Menorca* o *Llum Nova*, i recollida d'una manera exhaustiva en el treball amb el qual guanyà el Premi Ateneu de 1912: *Folklore menorquí. De la pagesia*; una compilació de la saviesa popular de la nostra illa que es troba en els refranys, les oracions, les gloses, les endevinalles, els costums, les rondalles, les llegendes, els coverbos, les cançons i altres composicions en vers i en prosa que els menorquins servaven en la memòria per transmissió oral quan Francesc Camps les recopilà i que, gràcies a la tasca d'investigadors com ell, s'hauran salvat de l'oblit i perduraran en el temps. Cal recordar que, en el mateix concurs, quedà finalista el treball "Recull de folklore menorquí" presentat per Andreu Ferrer Ginard, un altre folklorista contemporani de Camps l'activitat literària i cultural del qual fou també prolífica.

Francesc Camps i Mercadal

Andreu Ferrer i Ginard

Hem de destacar el gran valor lingüístic que té tota aquesta extensa obra, ja que en ella transcriu fidelment els mots i les expressions que pren directament del poble, dels informants que els han conservat, i que constitueixen una aportació inestimable a l'estudi de la dialectologia de la llengua catalana. I és que, tant en aquest treball que li va valer el Premi Ateneu com en els estudis i articles editats posteriorment, i també en aquell material recollit però que no va veure la llum fins fa relativament pocs anys¹, el llenguatge que utilitza Francesc d'Albranca combina perfectament els elements populars i col·loquials amb els elements cultes i literaris, segons el tipus de text de què es tracti; sempre, però, exempt de mots manlevats i amb una estructura gramatical impecable.

Per tant, una de les coses que devem a Francesc d'Albranca és, precisament, el seu servei a la llengua catalana ja des de 1901, quan se sentí atret a la crida de mossèn Alcover en la seva *Lletra de convit* i es convertí en un dels seus primers col·laboradors en l'elaboració del *Diccionari català-valencià-balear*² a través de les fitxes lexicogràfiques que Camps li feia arribar. També participà, amb altres intel·lectuals menorquins com Àngel Ruiz i Pablo i Cosme Parpal, en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906) que presidí Antoni M. Alcover, amb qui des d'aleshores mantingué contacte epistolar, i un cop creada la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1911) hi col·laborà assíduament, convençut com estava de la unitat lingüística del català.

---

1 Ens referim al recull *Cançons populars menorquines*, inclòs dins el *Folklore menorquí. De la pagesia* però que va restar inèdit fins el 1987, i al material recuperat per Natàlia Sans a l'Arxiu Albranca, de cançonetes de temàtica sexual o escatològica recopilades pel folklorista migjorner, material publicat el 2002 pel Col·lectiu Folklòric Ciutadella, sota el títol *Les cançons amagades. Les cançons que Francesc d'Albranca va silenciar*, amb el núm. 71 de la col·lecció "Quaderns de Folklore".

2 Obra que després es va encarregar de dur a terme i finalitzar un altre menorquí, el ciutadellenc Francesc de Borja Moll.

I és que Francesc Camps i Andreu Ferrer, a l'hora de posar per escrit els seus reculls de literatura popular, es trobaren amb la necessitat que la llengua amb què els havien de fixar tingués un codi unitari, amb una ortografia unificada per a tot l'àmbit catalanoparlant. Per açò, quan la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans publicà les *Normes ortogràfiques* (1913), ambdós les acceptaren i les aplicaren en els seus escrits, tot i que ja era tard perquè el primer s'hi pogués regir en el treball que havia presentat al Premi Ateneu l'any anterior.

Així, a través de les pàgines de *Llum Nova*, primera publicació periòdica en català editada a Menorca i apareguda el 29 de juny de 1912, en la qual col·laborava assíduament Francesc d'Albranca, tant ell com els promotors de la publicació³ feren una defensa clara de la unificació ortogràfica de la llengua catalana, de manera que fou la primera publicació menorquina que es va fer ressò de les *Normes ortogràfiques*, vint-i-quatre disposicions que representen la primera voluntat d'acord per fixar una ortografia i fer-les extensibles a tot el domini lingüístic.

Portada de la revista Llum Nova (15 de febrer de 1913)

Llum Nova, però, no només adaptà l'ortografia dels seus escrits a les noves disposicions, sinó que també les difongué, de manera que just dues setmanes de ser aprovades, en el número 17 de la revista, de 15 de febrer de 1913, i en altres de successius, les publicà i les justificà perquè “la llengua catalana [...] se trobava falta de la unitat ortogràfica, que dona prestigi a les llengües”. En l'editorial d'aquest número podem llegir textualment:

[...] LLUM NOVA desde avuy comença a escriure-hi segons elles, si be se mos haurán de perdonar en els primers nombres les faltes en que incorreguem que serán moltes, pero involuntaries. I essent LLUM NOVA l'únic periòdich que dins Menorca se publica en llengua catalana no se limitarà a adoptar-les resoltament, sino que comensant ja avuy, les publicara totes, perquè s'en puguin aprofitar el major nombre de menorquins que sia possible [...].

3 Bartomeu Pons Moll, Josep Sintes, Bernat Borràs i Andreu Ferrer Ginard, entre altres.